

УДК 65.012.8:351.863

О. В. Федорук, канд. екон. наук

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ З ВІДКРИТОЮ ЕКОНОМІКОЮ: СУТНІСТЬ ТА ПРІОРИТЕТИ ЗМІЦНЕННЯ

Досліджено еволюцію концепції економічної безпеки держави з відкритою економікою, узагальнено теоретичні підходи щодо визначення сутності та змісту економічної безпеки як полісистемної категорії, виділено основні теорії розвитку національної економічної безпеки, обґрунтовано необхідність зміцнення економічної безпеки держави в сучасних умовах.

Вступ та постановка проблеми

Сутність економічної безпеки держави з відкритою економікою полягає в забезпеченні економічного розвитку з метою задоволення соціально-економічних потреб громадян за оптимальних витрат праці, сировинних ресурсів і збереження навколишнього середовища. Також економічну безпеку слід розглядати як одну з найважливіших якісних характеристик економічної системи, що визначає здатність підтримувати послідовну реалізацію національних інтересів та забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

Невід'ємною складовою національної безпеки є економічна безпека держави, яка відіграє важливу роль у досягненні економічного суверенітету держави, забезпеченні економічного розвитку, реалізації ефективної соціальної політики, зростанні конкурентоспроможності національної економіки. Створення ефективної системи економічної безпеки держави з відкритою економікою дає можливість вчасно виявляти загрози національним економічним інтересам і запобігати заподіяння збитків соціально-економічній системі в цілому. Зміцнення системи економічної безпеки набуває особливої актуальності для країн, які переживають трансформаційну кризу та загострення притаманних їй суперечностей, що зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження сутності та напрямків формування економічної безпеки держави з відкритою економікою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблему економічної безпеки держави з відкритою економікою останніми роками активно досліджують вітчизняні та зарубіжні науковці, а саме: Л. А. Антоненко, І. Ф. Бінько, Б. Бузан, О. С. Власюк, С. Ю. Глазьев, Б. В. Губський, М. Г. Жук, Р. М. Зік, С. Кобер, В. В. Кузьменко, І. Г. Мішина, В. І. Мунтян, Ю. С. Петруня, С. І. Пирожков, Р. В. Покотиленко, В. К. Сенчагов, А. В. Чесноков, В. Т. Шлемко, В. А. Шульга та ін. Однак за всієї важливості проведених досліджень окремі аспекти проблеми формування системи економічної безпеки держави з відкритою економікою залишаються невирішеними, зокрема, потребують подальшого дослідження умови створення та забезпечення національної економічної безпеки в системі світогосподарських зв'язків.

Метою статті є дослідження еволюції концепції економічної безпеки держави з відкритою економікою, узагальнення теоретичних підходів щодо визначення сутності та змісту економічної безпеки як полісистемної категорії, виділення основних теорій розвитку національної економічної безпеки, обґрунтування необхідності зміцнення економічної безпеки держави в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження

Протягом тривалого часу було поширене трактування економічної безпеки як однієї з характеристик глобального військового протистояння соціалістичних і капіталістичних систем, тобто економічна безпека розглядалась як забезпечення життєдіяльності національних економік в умовах воєнних дій і «холодної війни». Як різновиди цієї концепції побутували підходи, відповідно до яких економічна безпека інтерпретувалась як забезпечення можливості країни вижити в умовах стихійних та екологічних катастроф або в умовах національних і світових економічних криз [1]. Значний внесок у теоретичне обґрунтування поняття економічної безпеки зробили провідні вчені багатьох країн, зокрема Норвегії, США, Канади, Німеччини. Так, В. Кейбл запропонував економічну безпеку

ку держави визначати як умову реалізації урядом поставлених цілей у сфері економічної політики; умову стійкості економічного розвитку; економічний вимір проблеми міжнародної безпеки країни; умову припинення нелегальних видів економічної діяльності; проблему конкурентоспроможності; проблему доступу до ринків сировини [2].

Енергетичні, продовольчі та сировинні кризи 1970—1990-х років стали передумовою для появи поняття «міжнародна економічна безпека», яке трактувалось як система заходів, спрямованих на нормальне функціонування економічних відносин між країнами світового співтовариства. Комплекс заходів включав контроль за виконанням міжнародних договорів і контрактів, був направлений на запобігання виявам дискримінації в зовнішньоекономічних відносинах держав. Науковці розвинутих країн світу почали розробку стратегії міжнародних економічних відносин з метою забезпечення сталості економічного розвитку та збереження миру на Землі, що вимагало широкомасштабних досліджень, у результаті яких виникла нова наука, яка отримала назву «екосестейт» («economic security of state»).

Слід додати, що в країнах з розвинутою економікою вчення про забезпечення економічної безпеки набуло значного поширення, що сприяло виділенню самостійної науки про економічну безпеку — екосестейту, завданнями якої є вивчення проблем забезпечення економічної безпеки країни, насамперед загроз економіці держави, їх джерел, потужності та спрямованості, з'ясування їхньої сутності; розроблення заходів, реалізація яких гарантуватиме економічну безпеку держави, а також дослідження широкого спектра проблем демографічного, екологічного, соціального, політичного та іншого характеру [3, с. 7—8]. При цьому основними завданнями економічної безпеки є підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг на зовнішніх і внутрішніх ринках, скорочення залежності країни від іноземних кредитів, зміцнення її можливостей виконувати міжнародні зобов'язання у торговельно-економічній та інших сферах.

Згідно з концепцією Д. М. Кейнса, яка була сформована у середині 30-х років ХХ ст., основними загрозами економічній безпеці держави є не зовнішні конкуренти, а внутрішні фактори, зокрема безробіття й економічна депресія; базовим завданням уряду визначалося активне регулювання господарської діяльності шляхом субсидування депресивних галузей, розміщення держзамовлень та надання дотацій, впровадження прямого адміністративного контролю за конкуренцією [4]. Відповідно до інституційної концепції економічної безпеки, що склалася наприкінці ХХ ст. у зв'язку зі зростанням обсягів тіньової економіки в світі та необхідністю запровадження заходів боротьби з нею, до головних загроз економічній безпеці відноситься не тіньова економіка, а фактори, що, призводять до її виникнення, — значний рівень бюрократизації, недосконалість підприємницького законодавства, високий рівень податків і зборів.

В сучасній економічній літературі наявні різноманітні погляди щодо визначення категорії економічної безпеки держави з відкритою економікою, що пояснюється складністю, багатокомпонентністю та взаємозумовленістю її складових. Аналіз накопичених наукових знань дає змогу систематизувати їх у найважливіші підходи до визначення сутності економічної безпеки, відповідно до яких економічну безпеку розглядають як процес задоволення потреб, з погляду захисту національних інтересів держави, з позиції економічної стійкості та незалежності країни, а також як сукупність умов і факторів [5, с. 26—27]. Економічна безпека є синтетичною категорією політекономії та політології, що тісно пов'язана з категоріями економічної незалежності та залежності, стабільності й уразливості, економічного суверенітету та економічного тиску. Різноманітність підходів до визначення економічної безпеки пояснюється також багаторівневістю цього поняття. Економічна безпека держави, з одного боку, є надсистемою, до складу якої входять системи різних галузей життєдіяльності й розвитку людини, суспільства та держави, з іншого боку, економічна безпека — це підсистема міжнародної економічної безпеки, яка є складовою надсистеми міжнародної безпеки.

Поняття економічної безпеки в науковій праці російської академії ім. Г. В. Плеханова подається як стан, в якому народ через державу може суверенно, без втручання і тиску ззовні, визначати шляхи та форми свого економічного розвитку [6]. А. Архипов, А. Городецький та Б. Михайлов економічну безпеку вбачають у здатності економіки забезпечувати ефективно задоволення суспільних потреб на національному та міжнародному рівнях [7, с. 38]. У підручнику А. Градова економічна безпека розглядається як стан національної економіки, який забезпечує задоволення життєво важливих потреб країни у матеріальних благах, незалежно від виникнення у світовій економічній системі чи всередині країни форс-мажорних обставин соціально-політичного, економічного чи екологічного характеру [8, с. 148]. Я. Жаліло розглядає економічну безпеку як складну багатфакторну категорію, що характеризує спроможність національної економіки до розширено-

го самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [9, с. 25]. В. Шлемко та І. Бінько стверджують, що економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства, держави. При цьому базовими засадами економічної безпеки вченими виділено економічну незалежність, що характеризується можливістю контролю за національними ресурсами, досягненням такого рівня виробництва, ефективності та якості продукції, який би забезпечував її конкурентоспроможність; стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих чинників; здатність до саморозвитку та прогресу, тобто спроможність самостійно реалізувати і захищати національні економічні інтереси, створювати сприятливий клімат для інвестицій та інновацій [10, с. 8].

Економічну безпеку також визначають як систему захисту життєво важливих інтересів країни [11, с. 15]; надійну та забезпечену всіма засобами держави захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх і зовнішніх збитків [12, с. 46]. Сутність економічної безпеки В. Сенчагов вбачає у стані економіки й інститутів влади, за якого забезпечуються гарантований захист національних інтересів, соціальна спрямованість політики, достатній оборонний потенціал [13, с. 12]. К. Іполітов вважає, що економічна безпека держави охоплює захищеність всієї системи економічних відносин, які визначають прогресивний розвиток економічного потенціалу країни та забезпечують підвищення рівня добробуту всіх членів суспільства, його окремих соціальних груп, а також формують основи обороноздатності країни, захищеність від небезпек і загроз, джерелом яких є внутрішні та зовнішні суперечності [14, с. 30]. Вітчизняний фахівець із проблем економічної безпеки держави В. Мунтіян її зміст розкриває як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства та держави, розвитку достатнього оборонного потенціалу, що сприятиме стійкому й ефективному функціонуванню економіки в режимі розширеного відтворення; створення передумов для підтримки та покращення рівня життя громадян, задоволення інтересів у виробничо-економічній, фінансовій, зовнішньоекономічній, технологічній, енергетичній, продовольчій та інших субекономічних сферах [15, с. 10].

Узагальнюючою є позиція Л. Абалкіна, який визначає економічну безпеку як сукупність умов та факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення [16, с. 5]. В. Загашвілі вважає, що національна економічна безпека — це стан національного господарства, який забезпечує здійснення економічного суверенітету, збільшення економічної сили і підвищення якості життя в умовах участі країни в системі міжнародної економічної взаємозалежності та в геоекономічній структурі, під якою розуміється просторово-силова структура світового господарства [17, с. 50]. Системним є визначення економічної безпеки М. Єрмошенка, що розглядає її як такий стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю та стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий та ефективний розвиток вітчизняної економіки й соціальної сфери [18, с. 26]. Економічну безпеку також можна визначити як систему економічних відносин, яка ґрунтується на механізмі узгодження економічних інтересів суб'єктів господарської діяльності, який дає можливість вирішувати економічні конфлікти з найменшими втратами та забезпечує незалежність, стійкість, розвиток, адаптаційність та інерційність національної економіки у взаємодії із внутрішнім і зовнішнім середовищем [5, с. 54].

Варто зазначити, що сутність економічної безпеки держави з відкритою економікою полягає в спроможності національної економіки забезпечити свій вільний незалежний розвиток й утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за несприятливих умов і варіантів розвитку подій та здатність держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз [19]. Б. Губський зауважує, що основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати або, принаймні, швидко поновлювати критичний рівень суспільного відтворення в умовах зменшення поставок ресурсів, товарів, послуг, технологій або в умовах кризових ситуацій внутрішнього характеру [20, с. 13]. Відомий вчений-економіст А. Іларіонов вважає, що економічна безпека — це такий стан економічних, політичних і правових умов, які забезпечують стійке виробництво максимальної кількості економічних ресурсів на душу населення найдешевшим способом [21, с. 35]. Соціальна спрямованість економічної безпеки простежується у визначенні Г. Пастернака-Таранушенка,

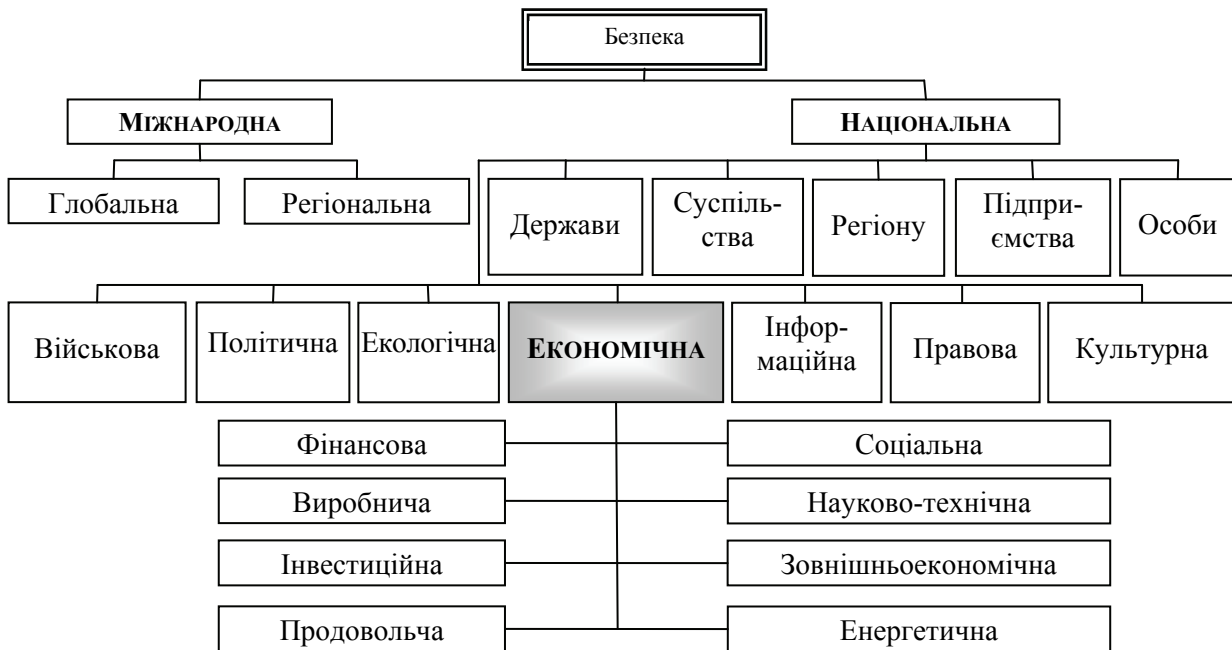
згідно з яким економічна безпека — це стан держави, який характеризується розвитком економіки та зростанням економічного добробуту населення [22, с. 99].

Базуючись на визначеннях економічної безпеки держави з відкритою економікою, які існують у сучасній науковій літературі, можна виділити шість головних підходів до трактування цього поняття, а саме: адаптивний — економічна безпека розглядається як здатність держави пристосовуватися до мінливих зовнішніх умов й адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища; кон'юнктурний — економічна безпека держави трактується як сукупність умов, чинників і ресурсів, які дають змогу забезпечувати реалізацію національних інтересів; макроекономічний — економічна безпека розглядається як спроможність держави проводити самостійну й ефективну економічну політику з метою захисту національних інтересів; протекціоністський — економічна безпека трактується як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави та спроможність досягнення такого стану; резистентний — економічна безпека держави розглядається як стан національної економіки, який забезпечує її стійкість до зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність адекватно захищати національні інтереси в усіх сферах функціонування держави; системний — економічна безпека трактується як система заходів щодо захисту національних економічних інтересів або як певний стан економічної системи держави, який характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз й ефективністю досягнення цілей системи [23, с. 15—18].

Згідно з офіційною концепцією, в Україні під економічною безпекою розуміють стан економіки, суспільства та інститутів державної влади, за якого забезпечується реалізація й гарантовано захист національних економічних інтересів, прогресивний соціально-економічний розвиток України, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих внутрішніх і зовнішніх процесів [24]. Економічну безпеку часто трактують також з огляду на її роль у недопущенні переходу окремих параметрів безпеки за межі граничних значень. Зокрема визначають економічну безпеку як сукупність умов і факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення та самовдосконалення; складну багатогранну категорію, що характеризує здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення та держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу стійкому збалансованому розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [3, с. 10—11].

Виділяють такі основні теорії розвитку економічної безпеки держави з відкритою економікою: незалежності національної економіки — економічна безпека згідно з цією теорією інтерпретується як сукупність умов і правил, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, здатність до постійного оновлення й самовдосконалення; економічної стійкості — теорія, що фокусує увагу на підтримці певних характеристик функціонування економіки під впливом негативних факторів, економічна безпека визначається як стан національної економіки, що характеризується стійкістю до впливу внутрішніх і зовнішніх факторів; національних інтересів — визначає економічну безпеку як стан економіки, за якого забезпечується гарантований захист національних економічних інтересів, соціальна спрямованість політики навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів; економічного розвитку — теорія базується на твердженні, що за відсутності економічного розвитку в державі різко скорочується можливість виживання, опору та пристосування до зовнішніх і внутрішніх умов; теорія протиріч — пов'язана з категоріями національних потреб та інтересів, у цьому аспекті під економічною безпекою країни розуміють стан економіки й інститутів управління, що забезпечують правильне та своєчасне регулювання і вирішення протиріч у діяльності господарюючих суб'єктів, що справляють негативний вплив на внутрішньоекономічні процеси держави та її зовнішньоекономічну діяльність [3, с. 11—12].

Зауважимо, що економічна безпека держави з відкритою економікою є важливою складовою національної безпеки, що відображає причинно-наслідкові зв'язки між економічною могутністю країни, її економічним потенціалом і національною безпекою. Крім того, економічна безпека являє собою загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам [15, с. 10]. У зв'язку з широтою спектра національних інтересів проблема національної безпеки може бути розглянута на політичному, економічному, соціальному, правовому, військовому, екологічному рівнях науки та практики, що й спричиняє декомпозицію національної безпеки на відповідні складові (рисунок) [5, с. 16].

Декомпозиція поняття національної безпеки

Еволюція теорії економічної безпеки держави з відкритою економікою відображена в постулатах таких концептуальних положень: безпека має трактуватися в контексті економічного забезпечення національної безпеки країни, а не як локалізований сегмент проблеми захисту державних інтересів; класичний поділ загроз безпеки передбачає внутрішні та зовнішні загрози; генеза економічної безпеки має позаринковий характер, оскільки виникнення проблем безпеки викликане не лише об'єктивно притаманними негативними явищами ринкового регулювання, але й загрозами суб'єктивно-функціонального характеру, які зумовлені, зокрема, помилками стратегії реформування, масштабною корупцією, криміналізацією; для виявлення вразливих місць розвитку економіки та використання кількісних орієнтирів під час прийняття державних управлінських рішень необхідним та ефективним інструментарієм є визначення порогових значень індикаторів безпеки; національні інтереси безпеки у сфері економіки мають відображатися в прогнозах і програмах її розвитку [25, с. 16—17].

За сучасних умов пріоритетним напрямком зміцнення економічної безпеки держави з відкритою економікою є забезпечення економічного зростання. Періоди економічного зростання відповідають найвищому рівню економічної безпеки держави, що підтверджує прямий зв'язок між рівнем економічної безпеки та темпами економічного зростання, які є кількісною характеристикою економічного розвитку як вихідної властивості системи економічної безпеки. Наслідки світової фінансової кризи виявили неефективність і неспроможність національної моделі економічного зростання підтримувати відповідний рівень відтворення й економічної безпеки. В цьому контексті класичний набір факторів економічної безпеки — фактори пропозиції, фактори попиту та фактори ефективності — потрібно доповнити інноваційно-інвестиційними факторами, а також групою факторів, що визначаються структурною мобільністю економіки, реалізація яких повинна здійснюватися через структурно-інноваційні зміни та підвищення інвестиційної активності.

Економічна безпека досягається здійсненням єдиної державної політики, узгодженої, збалансованої системи заходів, адекватних внутрішнім і зовнішнім загрозам. Без вироблення єдиної державної політики забезпечення економічної безпеки неможливо домогтися виходу із кризи, стабілізувати економічну ситуацію в країні, створити ефективні механізми соціального захисту населення. Пріоритетними напрямками державної політики зміцнення національної безпеки в економічній сфері є забезпечення умов для сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки; прискорення прогресивних структурних та інституціональних змін в економіці, поліпшення інвестиційного клімату, підвищення ефективності інвестиційних процесів; стимулювання випереджального розвитку наукомістких високотехнологічних виробництв; вдосконалення антимонопольної політики; створення ефективного механізму державного регулювання природних монополій; подолання тіньової економіки че-

рез реформування податкової системи, оздоровлення фінансово-кредитної сфери та припинення відпливу капіталів за кордон; здійснення виваженої політики внутрішніх і зовнішніх запозичень; забезпечення енергетичної безпеки; гарантування продовольчої безпеки; захист внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту та поставок продукції; посилення участі держави в міжнародному поділі праці, розвиток експортного потенціалу високотехнологічної продукції, поглиблення інтеграції в європейську та світову економічну систему, активізація участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях [24].

Варто наголосити, що забезпечення економічної безпеки держави з відкритою економікою неможливе без зростання рівня й якості життя населення. Для істотного зниження рівня бідності необхідне стійке економічне зростання, в основі досягнення якого лежить виконання таких першочергових завдань: забезпечення ефективного управління державними фінансами та державним боргом з метою досягнення економічної стабілізації, проведення структурних реформ з метою відновлення зростання виробництва та перетворення його на довгострокову тенденцію, стимулювання інвестицій і конкурентоспроможності підприємницького сектора, реформування системи соціального захисту та ринку праці з метою підтримки різних верств населення й забезпечення необхідної інформованості та мобільності працездатного населення, вдосконалення управління державним сектором.

Висновки

З огляду на суперечності та інтеграційні тенденції сьогодення, особливе місце належить проблемі економічної безпеки держави з відкритою економікою як основи забезпечення її суверенітету, конкурентоспроможності, обороноздатності, підтримання соціальної злагоди в суспільстві, органічного входження країни в систему світової економіки. Сутність економічної безпеки держави з відкритою економікою полягає в забезпеченні економічного розвитку з метою задоволення соціально-економічних потреб громадян за оптимальних витрат праці, сировинних ресурсів і збереженні навколишнього середовища. Також економічну безпеку слід розглядати як одну з найважливіших якісних характеристик економічної системи, що визначає здатність підтримувати послідовну реалізацію національних інтересів, забезпечити сталий соціально-економічний розвиток.

Крім того, економічна безпека держави з відкритою економікою є однією з важливих якісних характеристик соціально-економічної системи, яка визначає її здатність до самовідтворення, сталого розвитку, ефективної міжнародної конкуренції, підтримування прийнятних умов життя населення, тривалого самозабезпечення економічними ресурсами, а також послідовної реалізації національних геополітичних та господарських інтересів. Однак низька ефективність і несприятлива структура зовнішньої торгівлі, відсутність помітних успіхів в залученні до сфери міжнародних економічних відносин значного вітчизняного науково-технічного та інтелектуального потенціалу є факторами, які погіршують економічне становище держави, обмежують можливості структурної перебудови національного господарського комплексу та формування його ефективної зовнішньоекономічної спеціалізації, що дедалі більше загрожує економічній безпеці держави з відкритою економікою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алмаев М. Сущность и угрозы экономической безопасности / М. Алмаев, Н. Махе, А. Фомин // Власть. — 1996. — № 12. — 38 с.
2. Burton J. Generic theory : The basis of conflict resolution / J. Burton, D. Sandole // Negotiation Journal. — 1986. — Vol. 2. — № 4. — P. 333—344.
3. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів : моногр. / [А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук, Т. М. Мельник та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі. — К. : КНТЕУ, 2010. — 717 с.
4. Экономическая безопасность России: общий курс : учеб. / [В. К. Сенчагов, Б. В. Губин, В. И. Павлов и др.] ; ред. В. К. Сенчагов. — 2-е изд. — М. : Дело, 2005. — 895 с.
5. Варналій З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : моногр. / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Саєнко. — К. : Знання України, 2011. — 299 с.
6. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) : учеб.-практ. пос. / ред. Е. А. Олейников. — М. : Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. — 288 с.
7. Архипов А. Экономическая безопасность: оценки, проблемы, способы обеспечения / А. Архипов, А. Городецкий, Б. Михайлов // Вопросы экономики. — 1994. — № 12. — С. 36—44.
8. Градов А. П. Национальная экономика / А. П. Градов. — 2-е изд. — СПб. : Питер, 2005. — 240 с.

9. Жаліло Я. А. Економічна безпека держави, підприємства, особи в інтегрованому суспільстві / Я. А. Жаліло // Актуальні проблеми міжнародних відносин. — К. : Київський ун-т: Інститут міжнародних відносин. — 2001. — Вип. 26. — С. 24—27.
10. Шлемко В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. — К. : НІСД, 1997. — 144 с.
11. Савин В. А. Некоторые аспекты экономической безопасности России / В. А. Савин // Международный бизнес России. — 1995. — № 9. — С. 14—16.
12. Городецкий А. Вопросы безопасности экономики России / А. Городецкий // Экономист. — 1995. — № 10. — С. 44—50.
13. Экономическая безопасность. Производство — Финансы — Банки / под ред. В. К. Сенчагова. — М. : Финстатинформ, 1998. — 621 с.
14. Ипполитов К. Х. Экономическая безопасность: стратегия возрождения России / К. Х. Ипполитов. — М. : РСРБ, 1996. — 263 с.
15. Мунтян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтян. — К. : КВІЦ, 1999. — 462 с.
16. Абалкин Л. И. Экономическая безопасность России : угрозы и их отражение / Л. И. Абалкин // Вопросы экономики. — 1994. — № 12. — С. 4—13.
17. Загашвили В. Экономическая безопасность / В. Загашвили. — М. : Юристъ, 1997. — 364 с.
18. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. — К. : КНТЕУ, 2001. — 309 с.
19. Концепція економічної безпеки України / підгот. В. М. Геєць та ін.; НАН України, Інститут економічного прогнозування. — К. : Логос, 1999. — 56 с.
20. Губський Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення : моногр. / Б. В. Губський. — К. : Укрархбудінформ, 2001. — 122 с.
21. Илларионов А. Критерии экономической безопасности / А. Илларионов // Вопросы экономики. — 1998. — № 10. — С. 35—57.
22. Пастернак-Таранущенко Г. А. Економічна безпека держави. Статика процесу забезпечення / Г. А. Пастернак-Таранущенко : підручник для державних службовців, науковців, студентів і аспірантів вищих навчальних закладів економічного профілю ; за ред. проф. Б. Кравченка. — К. : Кондор, 2002. — 302 с.
23. Пабат О. В. Економічна безпека держави: інноваційні фактори : моногр. / О. В. Пабат. — Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2012. — 168 с.
24. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 39. — Ст. 351.
25. Власюк О. С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання / О. С. Власюк. — К. : ДННУ «Академія фінансового управління», 2011. — 474 с.

Рекомендована кафедрою менеджменту та моделювання в економіці

Стаття надійшла до редакції 12.04.2013
Рекомендована до друку 25.06.2013

Федорук Олеся Володимирівна — асистент кафедри економіки.

Національний транспортний університет, Київ